

Mi lesz tíz év alatt az ócska Óbudából?

Hatvanötezer ember teszi le kívánságait a „mindenki karácsonyfája” alá, egy évszázadok óta elszigetelt városrészt, a „mosfoha gyermek” nevében. Címzése Budapest városrendezési szerveinek, „mérnök-közmunkásainak” szól. A címzés mellett a félreérthetetlen felhívás: „Sürgős kézbesítés!”, tartalma: Óbuda rendezése. Hosszu évtizedek alatt gyűlte össze a jogos kívánságok, megbeszélések, ankétéken, a városfejlesztési bizottság ülésein, társadalmi egyesületek éjszakáiban nyúló vitáin: kiszabadítani Óbudát a szűk görbe síkatorok tömlőcélból, a visszafejlődés béklyóiból, megtisztítani a füstös, egészségtelen levegőtől, a fertőző göcpontoktól, s ezek helyett levegőt, nap-sugarat, széles utcákat és közlekedési főutvonalakat a III. kerületnek, közelebb hozni az egészet a főváros szívéhez!

Nagyjában ezek volnának Óbuda kívánságai. Kérdés azonban, mit valósítanak meg közülük már a közeljövőben, mi valósítható meg egyáltalán és mi marad még hosszú időre csak óhaj, azokból a városfejlesztési kérdésekből, amelyek máris napirendre kerültek? A *Közmunkák Tanácsa* pályázatot irt ki Óbuda rendezésének általános tervére. A pályázat már eldőlt és most dolgozzák ki azokat a legsürgősebb tennivalókat, amelyeknek megvalósításával az évszázadok óta „szigetlakó” életet élő Óbuda az új születés és fejlődés útjára léphet.

Óbuda rendezése tulajdonképpen már megindult a Pálffy-téri helyiérdekű vasút áthelyezésével s az óbudai kivezető főút kiépítésével. Induljunk el ezen az útvonalon. Míndjárt megállapíthatjuk, hogy új város alakul ki a magyar főváros leghíbb településének helyén. Még egy évvel ezelőtt is gyakran csak életveszéllyel közelíthettük meg Óbudát, egyetlen főúton, a szűk Lajos-utcon keresztül. Tíz évvel ezelőtt még a sűrű teherforgalom is ezen az úton bonyolódott le s csak később épültek ki, mint mellékutak a Bécsi-ut és a dunaparti rakpart egy része. Ez a tehermentesítés azonban ideig-óráig volt csak életképes, mert a háború utáni személyforgalom óriási növekedése még jobban igénybevette a Lajos-utcat, a budapest–bécsi országút forgalma pedig a Bécsi-ut. De nemcsak a forgalom sűrűsége akadályozta a szabad és vérszélytelen közlekedést, hanem a szabálytalan utcakiképzés, a labirintus-szerű síkatorok és zsákutak, amelyek most lassan mind eltűnnek.

Pénzhiány volt a legfőbb oka, hogy csak most indulhatott meg Óbuda városrendezése. Tíz évvel ezelőtt megtörténtek már Óbudán az első kiszájtítások, de óbudai városrendezésről csak az Árpád-híddal kapcsolatban beszélhetünk. A hid megépítése után lehet csak bekapcsolni az óbudai hegyvidék forgalmát, elvezetni a Lajos-utca kiszájtítását, bekapcsolni a főforgalmi országutat a szentendrei utba, megépíteni a „Via Antiqua”-t és új tereket nyitni. Ennél a hatalmas munkánál természetesen vigyáznak majd a műemlékekre is.

Óbuda rendezése tehát kettős feladat: feltárni a múltat, a régi római várost, a többi részeket pedig újjáépíteni a mai nyomorúságos viskók, bacilustelepek és éger-utak helyén. Most, amikor új város alakul ki a III. kerületben, nem érdektelen néhány szóval feleleveníteni a főváros ósének történetét. Hiteles adatok szerint, már Krisztus születése előtt, a kelták létesítették az első települést a mai Óbuda helyén, amelyet *Ak-luk-nek* (Bóviz) neveztek el. Ez a település később elpusztult. A hunok építették fel újból ezt az őstelepülést, amelyet a rómaiak *Aquincum*-nak neveztek el. Később kapta az *Etelvár*, másképpen *Buda* nevet. Etelváráról húzódtak le dél felé a Duna partján az rómaiak téglavető telepei és mécségek. A mai Nagy-szombat-utca (Határ-ut) környékén néhány évvel ezelőtt tárták fel az utolsó mészkőzetű kemencék maradványait. Ezen a területen több, mint kilométer távolságban, a termőföld alatt még ma is kiégett mészkőzetek vannak. Később a németek betelepítése után *Ofen* nevet kapta Óbuda, majd szlávosan *Pest-nek* is kezdték nevezni. Magyarul mindkettő *kemencét* jelent. Nyilván a római emlékek után kapta régi nevét a III. kerület. Csak IV. Béla király idejében nevezték el Óbudának, amikor a mai vár környéke kapta a Buda nevet. Arról volt híres Óbuda, hogy az *anyakirálynék városa* volt és ennek emlékéül *Nagy Lajos* királyi várossá emelte. Az anyakirálynék városának két elővárosát, *Uilakot* *Szent-jakabnak*, a Császárfürdő körüli telepet pedig *Felhéznek* nevezték a múltban, míg végre az 1874. évi XXXVI. t.-e.

Óbudát Budához és Pesthez kapcsolta és létrejött a magyar főváros: Budapest.

Körülbelül 100–120 ingatlant sajátítanak ki és bontanak le itt egyelőre. Ebből a Közmunkatanács huszat már lebontott, a főváros pedig most bontat *harmincat*. Az Árpád-híd óbudai hídfőjének környéke már megtisztult a dűledező, rozoga, földbesüppedt háztól. Az óbudaiak valamikor szőlőtermeléssel foglalkoztak. A Rózsadomb és az óbudai hegyvidék

Megőrizni a múltat, építeni a jövőt

Egyelőre tervrajzokon és üléseken, de már „borotválják” és „fésülik” Óbudát a városépítészeti mérnökei. Erről a munkáról Fodor Sándor, a Közmunkatanács mérnöki osztályának vezetője, a következőket mondotta a *Nemzeti Újság* munkatársának:

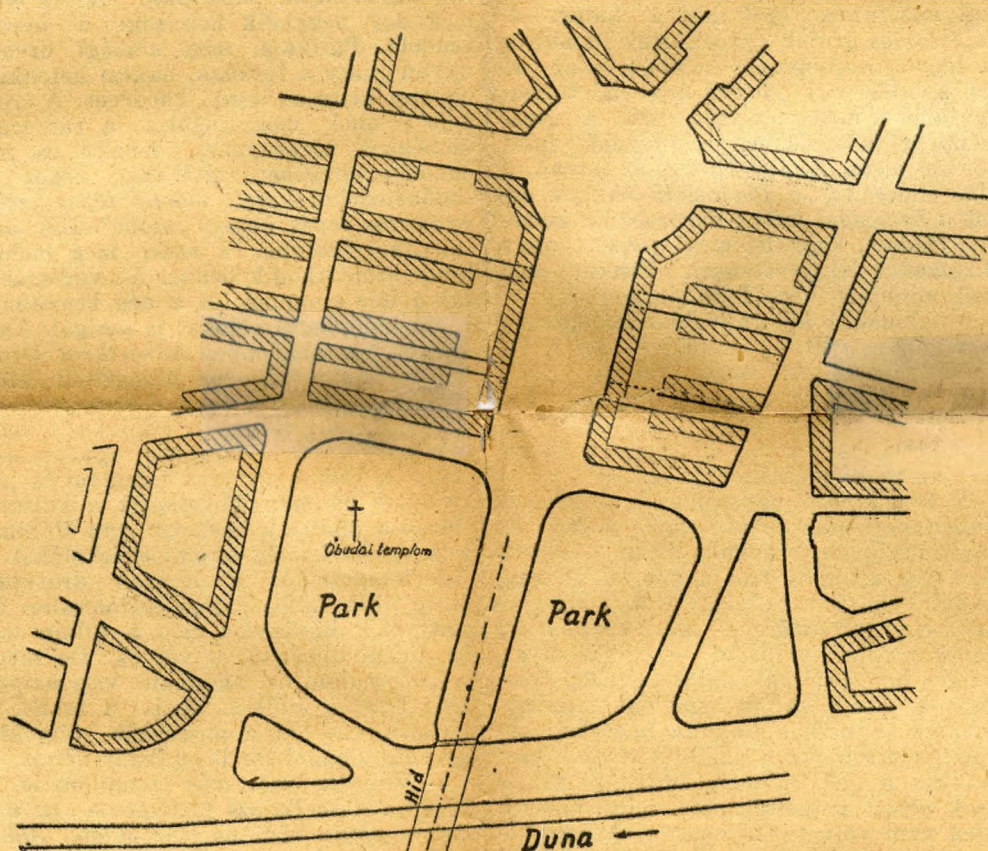
— Az óbudai hid megépítése most a legsürgősebb feladat. A mai keskeny, görbe utcákon a hid megnyitása után nem lehet többé lebonyolítani a forgalmat. A terveket ezért úgy készítettük el, hogy a nyitandó széles utcák forgalmát ne akadályozza majd a hídra vezető forgalom. Az óbudai kivezető főút a híd alatt halad el és folytatása lesz Visegrád felé a főforgalmi útvonalnak. Ennek az utnak nincs még végleges terve. Ugyancsak a hídfő alatt vezetjük el a kiszájtított La-

déli lejtője akkor még szőlő volt, csak a filoxera pusztítása és az iparosodás után váltották fel mesterségüket az óbudaiak gyári munkával. Ötven esztendő is eltelt a szakértők szerint, amíg befejeződik Óbuda végleges rendezése. Ez alatt az idő alatt az ipartelepek megszüntetéséről szó sem lehet, főleg szociális okokból. Míg a gyárak, legfőképpen a téglagyárak kitélepitése is egy-két évtizedbe kerülhet.

sint. Itt egy hatalmas giratoirt (körteret) képeznünk ki. Ebből a körterbe futnak be sugáralakban a Vörösvári-ut és a kiszájtított Kiscelli-ut, amely az óbudai hegyvidéket fogja bekapcsolni a híd forgalmába. Ide torkollik be a Szentendrei országút, valamint a Pacsirtamező-utca is. A Kiscelli kastély körül szerpentin épül az óbudai hegyvidék számára. A Kiscelli-ut azonban nem kiséjtítjük utján szélesítjük ki, hanem magát fog kiszélesedni az új építkezési szabály alapján. A Kiscelli-ut egyik oldalán ugyanis a jövőben beljebb kell építeni a házakat s a telekesökkenés révén fog kiszélesedni az utca.

— Hogyan szabályozza a városrendezési terv Óbudán az építkezést?

— Ezzel kapcsolatban általában az a

Az új Óbuda szabályozási terve

jós-utcat. A Lujza gözmalom lebontásával hatalmas telektömbök váltak szabaddá, amelyeket a Községi Takarékpénztár vásárolt meg és parcellázott fel. Az egyes parcellák között már új utcák vezetnek ki a Lajos-utcaról a Dunaparttra. A Lajos-utcanak ezt a részét pedig már a városrendezési terveknek megfelelően szélesítettük ki, valamint kiépítjük a Kolossy térnél a Szépvölgyi-ut, egészen a Duna partig.

— Milyen rendezések történnek az Árpád hídfő óbudai hídfőjénél? — kérdeztük.

Az óbudai hídra vezető főút — mondotta Fodor Sándor miniszteri osztályfőnök — a Florián-térnél éri el a terep

felleg, hogy az újonnan épülő házak ne takarják el az óbudai hegyvidék csodálatos panorámáját. Ehhez mérten állapítottuk meg az építendő új házak párhánymagasságát is. Általában a keretbe építést engedélyeztük, amely azt jelenti, hogy a háztömbök csak az utcák szegélyeiként épülhetnek, csak egyes helyeken lesz megengedve a sávós építkezés. Általában három emeletesek lehetnek az új épületek, még a Dunaparton is, éppen az előbb említett okokból. Kivételt a hídfő közvetlen környéke képez. Ezen a területen az óbudai hid monumentálisának megfelelően magasabb, impozáns épületeket is emelhetnek.

Via Antiqua és Attila-park

Az óbudai műemlékekkel kapcsolatban is kérdést intéztünk a Közmunkatanáchoz. Informátorunk ezzel kapcsolatban a következőket mondotta:

— Öröndetes, hogy Óbudán nagyon sok, főleg középkori és római időkbeli származó műemlék van. Az új szabályozás alkalmával nagy gondot fordítunk arra, hogy ezek a műemlékek, amelyeket már régen feltártak, megfelelőképpen hozzáférhetőek legyenek. De nagyon sok műemlék feltárása most van folyamatban, amelyek új utak nyitásával a környezetükből megkapnak fognak kiemelkedni. Így a Pacsirtamező-utca elején feltárt régi *amphitheatrum*, amely jóval nagyobb, mint az *aquincum*, teljes értékű és szépségével bontakozik ki. Valamikor *Királyhegynek* nevezték ezt a környéket, a monda szerint azért, mert királyi kastély állott a helyén. Az egyes alapfalak teljesen sértetlenül megmaradtak, de jól kivehető az *amphitheatrum*

bejáratai, valamint főbb részei is. A Kálvin-utcaiban talált középkori romok részben szintén fel vannak tárva. Óbuda egész területén legtöbb azonban az Árpád-házi királyok korából származó műemlék. Ismeretes, hogy Árpád sírját is itt kutatták. A feltevések szerint Árpád sírja a régi óbudai temető mellett keresendő. Ezen a részen tovább folynak a kutatások és terv szerint itt épülne meg az Árpád-emlék. A terve már el is készült, eszerint hatalmas templomot emelnének Árpád emlékének.

— Hol épülne meg a Via Antiqua?

— Az Olgyay-fivérek elgondolása és terve ez. Nagyon szép elgondolás, de kérdés, hogy megvalósítható-e. Egyrészt sokba kerülne, másrészt pedig teljesen új szabályozást vonna maga után. A Szentendrei-ut egyenes folytatásaként épülne meg a Via Antiqua és beletorkolna a mai Pacsirtamező-utca. Keresztülvágna a feltárt Amphitheatrumot is, amelynek következtében rendkívül bo-

nyolódna a forgalom levezetése. A terv szerint a Via Antiqua gyalogjárói mellett mindkét oldalán 3 méter füves sáv húzódná. Ezeken a gyalogutakon helyeznék el a római történelmi emlékeket. Hossza 2 kilométer lenne.

— Hogyan állunk az óbudai téglagyárak kérdésével?

— Kétségtelen, hogy jogos a hegyvidéki lakók panasza a gyárak ellen. De az óbudai téglagyárak a hid megépítésével nincsenek szoros kapcsolatban. A gyárak megszüntetése még évtizedek kérdése, de máris megakadályoztuk további fejlődésüket. Újabb területeken agyag kibányászásra már nem adunk engedélyt, csak a mostani kereteken belül, de azt is úgy, hogy a környező területek biztonságát ne veszélyeztessék. A gyáraknak üzemterveket kell bemutatniuk, amelyekben le van fektetve további munkájuk programja és terveket kell bemutatniuk arra nézve is, hogy amikor az üzemek megszűnnek, akkor a hátrahagyott terület milyen kialakulást fog nyerni. A termelés következtében előállt mély gödröket fel kell tölteniük legalább a Bécsi-ut nyírájára, olyan mértékben, hogy az idők folyamán ezeken a részekben új lakótelepek létesülhessenek és új utak átvezetésére alkalmas legyen.

— Mi történik az Attila-parkkal?

— A Kiscelli-kastély körül nagy területek állnak rendelkezésre egy monumentális park céljaira, nagy része ma is betelepítetlen, felhagyott bányák kopár területe. Ismeretes, hogy Schmidt Miksa végrendeletében a fővárosnak hagyományozta a Kiscelli-kastélyt és a környező területet azzal a rendeltetéssel, hogy ott építendő meg az Attila-park. Hogy a főváros milyen álláspontot foglal el ebben a kérdésben, az még bizonytalan, de már átvette az örökséget. Ehhez csatoljuk a főváros tulajdonában lévő területeket, amelyeket széles fasorokkal szelünk át, hogy a parkból megfelelő kijárást legyennek az erdős területekhez. A főváros közönsége nagy szeretettel keresi fel a közvetlen szomszédságban lévő Mátyás-hegyet, azontul a Testvér-, Tábor- és Hármashatár-hegyeket.

— Végül meg kell emlékeznünk arról is, hogy figyelemmel leszünk a kiképzésnél az ifjúságra is. Óbuda belsejében hatalmas tereket, parkokat létesítünk, megfelelő berendezéssel (gyermek-játszóter, szabad strand, homokfürdő). Egyetlen megfontolt kérdés marad hátra, a gyárak kérdése. Óbudán nagyon sok a gyár, amelyek az ország gazdasági helyzetében nagy szerepet játszanak. Kitelepítésük éppen a gazdasági érdekekre való tekintettel nem lehetséges. De eminens szempont a szociális kérdés is, Óbuda lakosságának nagy része ezekben a gyárakban és ipartelepekben keresi meg a kenyerét. A városrendezési terv szerint rondsokodás történik azonban arról, hogy a gyárak a jövőben a lakott vidékek ártalmára ne legyenek. A hídfő és környékének rendezése 10–15 millió pengőbe fog kerülni.

Ezek volnának azok a dolgok, amelyeket az illetékes fórumok tervebevettek Óbuda rendezésével kapcsolatban. De hallgassuk meg a „lemostohabb városrészt” lakosságát is, mi a kívánsága? 65.000 ember nevében

Gáldy Béla tanügyi főtanácsos,

az Árpád realgimnázium igazgatója, az óbudai kérdések kiváló szakértője mondotta a következőket:

— Feltétlenül meg kell építeni a Via Antiqua, amely iskolánk két volt tanítványának, az Olgyay-testvéreknek kiváló és a Közmunka Tanács által első díjjal jutalmazott terve. Az Olgyay-fivérek jelenleg Amerikában vannak, ahol előadásokat tartanak városrendezési kérdésekről a Kolumbiai egyetem meghívására. Második kívánságunk a Stadion! Igaz ugyan, hogy már félig-meddig eldöntötték a stadion helyét, de mi régi jogon kérjük ennek az Aranyhegyen való felállítását. A Lágymányosi-tó feltöltése nagyon sokba kerül, azonkívül elhúzza a stadion megépítését, amely már amugyis nagyon sürgős. Óbudának városrendezési terve már elkészült, még mindig késik azonban az óbuda-új lakó hegyvidék terve, amely szorosan bekapcsolódik Óbuda rendezéséhez. Rengeteg kis házat bontottak le Óbudán, ezért nagyon sok lakó felszabadult, akiket nem szabad elveszítene a harmadik kerületnek. Ki kell telepíteni őket a város szélére. Az a kérdésünk, hogy a főváros által terbevelt ezer kislakásból háromszázat Óbudán építsenek meg. Az Árpád emlékmű felállítását még egy 1907-ben hozott törvényeikk rendeli el. Ez a műemlék csak a Florián-térnél kiképzendő hatalmas térségen állhat.

— Meg kell teremteni a Gugger-hegyi vízátemelő rendszerét, ki kell építeni a budai transverzális utat a Gugger- és Hármashatár-hegyen keresztül a Kiscelli kastélyig. Biztosítani kell a hegyvidék vízellátását is, ahol a lakók jelenleg csak nyilvános kutakból szerezhetik be

december 25.

vizszükségletüket, s 80—100—150 métert kell gyalogolniok egy veder vizért. Meg kell szüntetni a Királyhegyi amfiteátrum mellett levő ócskavastelepet. Az amfiteátrum mellett épül meg az új Arpád-gimnázium, mintegy 1 millió pengős költséggel, amely Budapest legmodernebb és legnagyobb középiskolája lesz. Ki kell telepíteni a Drasche-tégla-gyár mellett lévő szemétteltelepet, amely elrontja az egész környék levegőjét és hirhedi bacillusfészket. Fásítsák az utakat, különösen a Bécsi-utat. A Császár-fürdőt kapcsolják be Budapest fürdőváros forgalmába és idegenforgalmi szempontból rendkívül kívánatos lenne, ha az Irgalmasrend reumakórházat építené a Lajos-utcában.

— Használják ki gazdaságosan az óbudai melegviz forrásokat. Elsősorban a Rómaifürdőt, amelynek helyén hatalmas népfürdőt és strandot is lehetne építeni, hasonlóképpen a Vörösvári-uton lévő Rádl-malom melegviz forrását. Renoválják a kiscelli kastélyt, amelyben gyönyörű kis kápolna van. Ezt a kápolnát szabadítsák ki a környező rozoga gazdasági épületek közül. Az óbudai és ujlaki templomok nem elégségesek a harmadik kerületi hívők lelki életének táplálására. Vegye a főváros gondozásába a pálvölgyi cseppkőbarlangot, amely megfelelő kezelés mellett nemcsak országos látványosság lenne, hanem a külföldieket is idecsalogatná. Sürgősen rendezzék Óbuda közlekedését. Ezzel kapcsolatban legfőbb kívánságunk, hogy állítsák vissza az 51-es villamost. Óbudán ismeretlen az autóbusszközlekedés. Igéretet kaptunk arra vonatkozólag, hogy júniusban bevezetik Óbudán is az első autóbusszjáratot. Végül iskolát, iskolát és iskolát Óbudának! Óbuda belterületén nincsen elemi iskola. A három megszüntetett elemi növendékeit kikényszerítik a perifériákra és ide kell járniok az ujlaki-óbudai hegyvidék gyermekeinek is. Sürgős feladat volna, hogy a hegyvidék is iskolát kapjon.

Ezekén kívül még egy sereg kívánság fekszik az óbudaiak „mindenki karácsonyfája” alatt. Szüntessék meg a Kolozsy-téri piacot és parkot emeljenek helyére. Létesítsenek napközi otthonokat. Építsenek színházat Óbudán, a lebontásra kerülő Kisfaludy-színház helyett. Ennek céljaira a főváros már telket is adományozott. Engedjék meg az előkertes házak építését. Egyetlen kávéház sincs Óbudán, ~~nincsen strandja, számottevő étterme sem és~~ nagyobb üzleteket is csak most kezdenek nyitni Óbudán, úgy hogy a harmadik kerületiek minden igényük kielégítése miatt Pestre kénytelenek bevillamosozni. Allitsanak Óbudán méltó emléket az Eucharisztikus Kongresszusnak. A Vörösvári-ut melletti városi ház építésekor egy, a Krisztus utáni IV. századból való őskeersztény kápolna alapjait ásatta ki Nagy Lajos, az acquineumi muzeum igazgatója. A kápolna alapja lóhere alakú és az itt emelendő templom volna legméltóbb emléke a budapesti Eucharisztikus Kongresszusnak. A hajógyári szigetet alakítsák át üdülőhellyé, szanatórium, kórház, gyermek és felnőtt csónakházak és sporttelepek céljaira.

Nehéz volna felsorolni a rengeteg kívánságot és panaszt. Naponta újak születnek és feledésbe mennek a régiek. 65.000 ember szív-szorongva várja mégis, hogy karácsonyi kívánságaikból mit teljesítenek a jövőben az erre illetékes fórumok.

Koncz Károly